

dialectes veïns al límit occità (Morvan) i en tot el francès occidental i normand (*Rom. Germ.* I, 232; *EWFS*, 335a),⁵ i Bloch subratlla l'antiguitat d'aquesta variant semblant a la catalana: «d'abord *escherde*, plus usité au moyen âge, et surtout au sens d'écaille de poisson, encore usuel dans les parlers de l'Ouest».

L'estudi de A. Henry en *Mél. Mario Roques I*, 1951, 99-127, i les dades aplegades per Wartburg (*FEW* xvii, 96-8) permeten de fer-se càrrec en detall de l'afirmació de Bloch. *Escherde* en el sentit de «écaille de poisson, de serpent» és freqüent i constant en el llarg període que va des de Benoit de Sainte-Maure (c. 1174) fins c. 1310, i ja en l'anglonormand Maurice Sully, 1170; de més a més, en la forma consonàntica rigorosament normanda *eskerde*, en Hue de Rotelande (c. 1180), el *Bestiaire* de Guillaume (1211), Gui de Warwick (S. XIII), *escherde* en un doc. de París de c. 1200; mentre que *escharde* apareix també a París, però en el S. XIII, norm. ant. *escherdous* «couvert d'écailles», S. XII, anglonormand id. en *Edouard le Confesseur*, S. XII, i en Gui de Warwick; així mateix els derivats de forma verbal *esquerder*, *escherdé*; *Esquerd*es nom de lloc en el Pas-de-Calais.

I també amb el significat 'estrella', «petit morceau de bois» la forma *escherde* amb *e* és la que es documenta primer, en l'important text champenois, *Continuation de Perceval*, de princ. del S. XIII, si bé aviat vénen variants amb *a*: *escarder* intr. «s'èbrecher» en Adenet le Roi (1275), *escardé* «brèche-dents», picard c. 1280, «ébréché» a Arràs c. 1300. Altrement les formes dialectals amb *e* no estan pas limitades a les zones que indiquen Gamillscheg i Wartburg: *escherdos* «qui a des écailles» en el lapidari anglonormand atribuït a Philippe de Taon (ms. de c. l'a. 1200, text anterior, *Rom.* xxxviii, 499), i avui es troben escampades una mica per tot el domini francès i particularment denses en parlars del SE.: Vosges merid. *šedá*, Franche-Montagne *ěšedža* «émousser», su-fr. *ěšěrda* a Liddes (Friburg) «une personne très maigre» (rapport *GPSRom.*, 1972, p. 5, en lloc del que es diu *échine* en altres localitats de Friburg). Acostant-nos més al domini neerlandès sembla que predominen més fortament les variants amb *a*: Liège *hård* m. «brèche» (*Haut, Houillerie Liégeoise*, *Rom.* liv, 134). La conclusió de A. Henry és que deu haver-hi tanmateix algunes formes verament antigues amb *a* —SKARDA— en el francès antic, però que en primer lloc hi ha les del tipus SKERDA amb *e*.

D'altra banda, quant al català, no cal dir que demostra irrefutablement que això és el que pesa més, puix que un canvi de *AR* en *er* no existeix en català (com estableixo en *EntreDL* I, 91), mentre que en francès, com és del domini comú, hi hagué durant un llarg període forta tendència a canviar *er* en *ar*: *herde* > *harde*, *laizert* (LACERTUS) > *lézard*, *derte* > *darte*, *bolverc* > *boulevard*, *Montmercre* > *Montmartre*, etc. (i NLL com *Jouarre*, *Auçouarre*, etc.), mentre que les ultracorreccions (com *chair*, *berge* no comença fins molt més tard). Es comprèn, doncs, que aquesta tendència ha d'haver tendit en francès a dis-

simular o fer desaparèixer les formes del tipus *escherde* que predominarien de molt (bé que no fossin úniques) en els orígens.

Convé aclarir ací fins a quin punt ens podem refiar del germànic per eliminar els dubtes en aquest problema. Els fets germànics, en efecte, dissipen dubtes que entrebancaven. L'ètimon ací és germànic: ja ens empenyen a creure-ho el sentit i la constitució tota del mot, i ens hi obliga més la fonètica: àdhuc un mot SKA- té probabilitat de ser d'aquesta procedència, molt més un mot en SKE-, que així hi ha dificultat extrema a imaginar d'origen romà o pre-romà (SCE- s'hauria palatalitzat); l'àrea i el compartiment semàntic s'hi presten molt, essent cosa relativa a accions contundents, violentes: esquerdills d'ossos ferits, asclar, mig-partir i estellar d'armadures de guerrer o de bastida defensiva, obertures de reductes bèl·lics o cataus guerrillers, i espitlleres o esclertes de castells dominadors a l'aguait del pastor, del mercader que passa i del pagès que eludeix el tribut. Per damunt de tot SKERD/SKARDA té una explicació morfològica que assegura la seva germanitat, dins una arrel absolutament establerta com a tal: inútil seguir especulant sobre avatars romànics a base de CREPIT- > *crebd-*, que només a costa de rebusques i forçades habilitats fonètiques s'aguantarien: les cavil·lacions de Spitzer, Salvioni, i els jocs de mans de G. de Diego, en aquest punt, es poden desmar definitivament (fins Spitzer ja entreobria la porta d'aquest costat en *LexikK*, 41).

El germànic ens lleva també bona part de les incertituds d'orientació pel costat semàntic i filiació de les accepcions. Vist des del germànic, partint de SKER- 'tallar' i alhora 'incidir', era possible d'arribar de dret a l'acc. més baleàrica 'esquerdill, estrella que esclata i puny o esgarrinxa'; i de dret, tant o més, a l'acc. més comuna 'fesa o esclerta longitudinal oberta en una superfície'; i el fet és que la que en el substantiu constaten els germanistes en les llengües germàniques és sobretot l'última («durch Schneiden, Hauen oder Bruch hervorgebrachte Vertiefung oder Öffnung», Kluge, cf. el lit. *šėirti* 'separar' de la mateixa arrel); en francès ja hem vist que hi ha pàbul per a una cosa i altra (liég. *hård* «brèche», etc.).

Com sovint li passa, doncs, el diccionari Alcover-Moll dona a tort la part del lleó a la preferida a les Balears: era legítim haver-se dedicat a cercar-li antecedents antics, fins i tot no ocupar-se gaire de trobar-ne per a l'altra, però en la redacció de l'article va massa enllà.⁶ En lloc d'inflar amb cosetes locals del solleric Galmés, hauria hagut de posar de relleu l'autoritat d'aquest escriptor en coses més bàsiques com el valor d'*esquerdar*, mot dominador en aquest panorama lèxic: «cullí furtivament un còdol i l'etzibà a la gerra *esquerdant-la* sorollosament» (*Flor de Card*, 62), que ens mostra primerament com el sentit d'obrir una clivella o esbardellar una superfície ha estat del català de pertot i de sempre (cf. *esquerdament* que cita el mateix *AleM* d'un altre mallorquí); i alhora ens ensenya que el sentit de tot plegat, i en particular el del verb, donava peu al descabdlament en totes dues di-